

SEVGİLİ DOSTUM, KARDEŞİM VE MESLEKTAŞIM PROF. DR. AHMET KILIÇBAY

Prof. Dr. Sabahaddin ZAİM

Hey gidi günler hey !

İkimiz de emekli olalı on, onbeş seneyi geçmiş olduğu halde şimdi ben, yetmişsekiz yaşında ve dostum Ahmet Kılıçbay'ın Armağanına bir "Merhaba" veya "güle güle" yazısı yazıyorum.

Allah ikimiz içinde geçinden versin, buna belki de bir veda yazısı da diyebiliriz.

Esasen bu anma teşekkürü, dostum için gecikmiş bir Armağan Kitabı diye de düşünülebilir. Fakat hem Ahmet Bey kendini, hem de çevresi onu daima genç gördüğü için, emeklilik ve Emeklilik Armağanının ancak henüz kabul edebilmişlerdir diye düşünürüm. Yoksa bu gecikmeyi Ahmet Beye karşı çevresinin hissettiği vefa duygusunun bir ölçüsü olarak kesinlikle kabul etmemek gerekir.

Mülkiyeyi bitirdikten sonra Doktora derslerine 1947'de başlamıştım. Altı yıllık kaymakamlık hayatımdan sonra 1953 Temmuzunda İktisat Fakültesinin Sosyal Siyaset Kürsüsünde asistanlığa başladığım zaman, aynı Fakültenin İktisat Kürsüsünde Ahmet Kılıçbay, İşletme kürsüsünde de rahmetli Kemal Tosun asistandılar. Ahmet Kılıçbay Prof. Dr. Sabri Ülgener hocanın asistanı, Kemal Tosun Prof. Dr. Mehmet Oluç'un, ben de Prof. Dr. Orhan Tuna'nın asistanıydık.

Ben Kaymakamlıktan gelmiştim. Kemal Tosun ve Ahmet Kılıçbay da tecrübeli ve kıdemli asistanlar konumundaydı. Biz üçümüz bir sacayağı teşkil ediyorduk. Üç kürsünün hocaları da samimi dost ve gönüldaş oldukları için biz üç kıdemli asistanın kürsüleri arasında sıcak bir arkadaşlık rabitası vardı.

Türk dilinin sadeleştirme bahanesiyle budanmaya başladığı bu dönemlerde Türkçe'ye hakimiyet akademik çevremizde bir meziyet teşkil ediyordu. Ahmet Beyinde hocası gibi güzel bir üslubu vardı. Malum olduğu

gibi, Sabri Ülgener hoca, diyan şiirlerinden ve edebi literatürden iktisadi zihniyet açısından bir Doçentlik tezi çıkarmış bir akademisyen iktisatçı idi. Kitaplarındaki Türkçesi ve üslubu şiir gibiydi; aynı zamanda hattattı. Eski yazımın hat sanatına vakıftı. Kılıçbay'da bu bab'ta hocasıyla tam bir uyum halindeydi. O dönemde bizden bir ileri kademedede hocalarımızla aramızdaki nesil olarak, maliye kürsüsünde Doç.Dr. Bedii Feyzioğlu ve Doç.Dr. Memduh Yaşa (kürsü şefi olarak Prof.Dr. Orhan Dikmen), İktisat kürsülerinde Doç.Dr. Osman Okyar ve Doç.Dr. Süleyman Barda ve iktisat tarihinde Doç.Dr. Lütfü Güçer, istatistikte Doç.Dr. Haydar Furgaç ve Doç.Dr. Haluk Cillov, iktisadi coğrafyada Doç.Dr. Abdullah Türkoğlu vardı.

Bizlerin üç hocamıza Prof. Dr. Fındıkoğlu Ziyaeddin Fahri Beyi (kendisi öyle söylerdi) , Prof. Dr. Ömer Lütfü Barkan'ı da kattığımız zaman bu ekip bir fikirdaş ve gönüldaş grubu oluşturur ve fakülteyi yönetirlerdi. Manevi liderleri de Prof. Dr. Ömer Celal Sarc hocamızdı. Onun hepsi üzerinde hürmete dayalı bir otoritesi vardı. Ömer Celal Bey rektörlük de yapmıştı.

Diğer taraftan Prof. Dr. Şükrü Baban Beyin kürsüsünde Doç.Dr. Besim Üstüner vardı. Tatbiki iktisat kürsüsünü de Prof.Dr. Refii Şükrü Savla hocamız yönetirdi. Bizim kürsülerin hocaları, çifte Şükrüler dedikleri, bu hocalarla meşrep olarak pek uyuşmazlardı. O vakit İktisat Fakültesi Türkiye'de tek fakülte, kürsüler de sahalarında tek kürsü idi. Refii Şükrü Bey, para-banka konusunda otorite sayılırdı; kendisi de bilgili ve iddialı bir insandı. Rahmetli becardı ve hiç evlenmeden vefat etti. Şükrü Baban hoca da Babanzadelerden, gazetecilik de yapan şöhretli bir insandı. Bazen derse göğsüne kırmızı bir gül takarak girerdi. Her iki hoca da özenli giyinirlerdi. Asistan İdris Küçükömer ile Sencer Divitçioğlu, Şükrü Baban Bey'in kürsüsünde idiler. Bizim hocalar, akademik yönden fevkalade dolgun ve kabiliyetli oldukları halde, daha mütevazı ve daha demokrat bir görünüm içindeydiler. Bu tutumda eski kürsü şefleri Prof. Dr. Gerhart Kessler'in tesiri olduğu söylenebilir. Kessler, maliye kürsüsünün Orhan Dikmen'den önceki şefi olan Prof. Dr. Fritz Neumark'ın de Almanya'dan hocası imiş.

Ömer Celal Beyin babası Osmanlı dönemi şairlerinden imiş. Köklü bir aileye mensup olan hocanın daha aristokratik bir yaşayış tarzı vardı. Bir aralık Birleşmiş Milletlerde bir Daire Başkanlığı görevinde bulunmuştu. ABD'de bulunduğu sırada Newyork'ta kendisini ziyaret ederek ora intibalarını dinlemiştim.

Ömer Lütfü Barkan ile Orhan Tuna hocaların aileleri Bulgaristan'dan hicret etmişlerdi. Orhan hocanın babası Temyiz Mahkemesi azalarındanmış. Fındıkoğlu hoca Erzurum'un Tortum ilçesinin Fındık köyündendi. Bir Erzurum seyahatinde birlikte faytonla Fındık köyüne gitmiştik.

Sabri hocanın ailesi Osmanlı döneminin ilmiye sınıfına mensupmuş. Babası İstanbul Müftülüğü yapmış, dedeleri ise Saray'da ders veren Huzur hocalarındanmış. Ailesi Safranbolulu idi.

İşte Ahmet Kılıçbay da bu çevrenin içindeydi. Fakat mizaç itibari ile biraz içine kapanık bir tabiatı vardı. Bulunduğu akademik çevre ile özel hayatı arasında bazı kırmızı çizgileri vardı. Pek muhterem ve faziletli bir eşi vardı. Öğretmen olduğu için hoca hanım denirdi.

Akademik hayatı fevkalade bir disiplin içinde geçerdi, saat gibi muntazam çalışırdı. Üniversitenin ana binasına girince ek binanın zemin katındaki Gazetecilik Enstitüsünde (şimdiki adı İletişim Fakültesidir) bir odası vardı. Gazetecilik Enstitüsü o sıralarda İktisat Fakültesine bağlı olduğu için, Müdürü bizim Fakülteden seçilirdi. Sabri Ülgener hoca da bir ara Enstitünün Müdürlüğünü yapmıştı. Ahmet Bey de Enstitünün Müdür Muavini olmuştu. Enstitüye giden koridorun sonundaki Müdür odasına bitişik soldaki odaya Ahmet Bey yerleşmişti. İktisat kürsüsünün odaları yukarı katlarda başka yerlerde olmasına rağmen o bu odayı hiç terk etmedi ve orada kaldı. O dönem üniversite bahçesine bakan pencereleri, siyah kağıtlarla kaplanmıştı. Odasında gece, gündüz elektrik ışığı yanardı (Geceleri pek kalamazdı.) ve Kılıçbay geniş masasına yaydığı kitapların arasına gömülerek devamlı çalışırdı. Fevkalade disiplinli idi. Sabah erken gelir, akşam saat 5 civarlarında ana bahçeden yürüyerek Beyazıt'a çıkar ve evine giderdi. Her gün muntazaman gelir, bu rutin hiç bozulmazdı. Bu esnada devamlı çalışırdı. Çalışırken konsantrasyonunun bozulmaması için ekseriye oda kapısını içeriden kilitlerdi. Bizler gibi samimi arkadaşları ziyaretine gideceğimiz zaman ya önceden telefon eder veya kapısını şifreli tıklardık.

Sabri Beyin kürsüsüne Ahmet Beyden sonra Gülten Kazgan girmişti. Sonra da genç asistanlar olarak Ahmet Gökçen ve Ahmet Yörük Beyler katılmışlardı. Her ikisi de Sabri Beyin ve Ahmet Beyin çok parlak öğrencileri olarak özenle seçilip alınmışlardı.

Genç Ahmetler, doktoralarını verip doçentliğe adım atarak şahsiyetlerini geliştirmeye başlayınca, Ahmet Kılıçbay, Ahmet Gökçen ve Ahmet Yörük "üç

Ahmetler” diye de anılmaya başlandılar. Genç Ahmetler, hocaları Ahmet Kılıçbay’ı yeni edindikleri çevrelerle de irtibatlandırdılar. Bu çevreler de Kılıçbay’ı kısa zamanda benimseyince, Ahmet Beyin akademik çevresiyle birlikte, sosyal çevresi de genişledi ve renklendi.

Ahmet Beyin fevkalade meziyetli olan eşi hoca hanım evinde davetler yapmaya başladı. Bizim kürsüden Rahmetli Nusret Bey, Nevzat Bey’in akademik terfileri sebebiyle evinde güzel bir ziyafet vermişti. O gece tatlı bir hatıra olarak bizlerde kaldı. Böylece Kılıçbay’ın sosyal hayatındaki sevgi çemberi gittikçe genişledi.

Ahmet Bey sonlara doğru, Cumhurbaşkanlığı Müşavirliği de yaptı. Bu görev onun döneminde muhafaza ettiği aristokratik yapısına da uygun düştü.

Kılıçbay, akademik sahada nazari iktisatla işe başladı. Esasen kürsüsünün adı öyle idi. Fakat zamanla o dönemlerde yeni revaş bulan matematik iktisada merak sardı. Sanıyorum, onun ve Sabri Beyin teşvikleri ile matematik hocası Altan Bey istatistik kürsüsüne hoca olarak alındı ve bir iktisadi matematik dersi ihdas edildi. Ahmet Bey, Altan Beyle birlikte iktisadi matematik derslerini geliştirdiler. Ahmet Bey, matematiğe olan ilgisini ve bilgisini arttırmakla yetinmedi. Fen Fakültesinde matematik dalında master programlarına resmen katıldı. Bu yoldan yürüyüp derinleşince Kılıçbay, teorik iktisatta başladığı kariyerinde önce matematik iktisada, ardında da Ekonometriye doğru yol aldı ve Türkiye’nin ilk öncü Ekonometri Profesörü oldu. Arkasından Ekonometri Bölümü kurulunca o kürsünün başına geçti.

Üniversitede YÖK sisteminden önce şimdiki Bölüm sistemi yerine “Kürsü” ve “Disiplin” sistemi vardı. Başındakine de kürsü şefi denirdi.

1947’de çıkarılan Üniversite kanunu ile Üniversite Muhtariyeti sağlandıktan sonra akademik hiyerarşi Alman ekolüne göre yapılanmıştı. Master kademesi yoktu. Doktora süresi uzundu. Doktoradan sona yardımcı doçentlik yoktu. Fakat doçent olmak için doktora tezi gibi bir doçentlik tezi hazırlamak gerekirdi. Buna Habilitasyon tezi denirdi. O tezin müdafaasından sonra, doçentlik imtihanı, demene dersi gibi safhalardan oluşan zor bir doçentlik prosedürü vardı. Kürsü şefliği için bir ordinaryüs profesörlük ünvanı ihdas edilmişti. Bu ünvan, belirli prosedürlerden sonra Üniversite Senatosunca verilirdi. Ancak kürsü şefi ordinaryüs olabilirdi. Zamanla bu ünvan kalktı. Mesela, hayatta olan hocalardan Ceza Hukuku Profesörü Sulhi Dönmezer bu ünvana haizdir.

O dönemde kürsü şefinin yetkileri çoktu. Kürsüsünün bütçesi ve hükmi şahsiyeti vardı. Dekan ita amiri idi. Fakültenin bütçesi ve tüzel kişiliği vardı.

İşte o dönemde İktisat Fakültesinde kürsüler disiplinlere dağılmıştı. Başlıca disiplinler olarak, İktisat, Maliye, İşletme, İstatistik, Sosyal Siyaset ve Sosyoloji, İktisat Tarihi ve İktisadi Coğrafya vardı. Talebelerimizin hepsi iktisat fakültesine kaydolurlardı. İlk iki sınıfta dersler müşterek olur, 3. sınıftan itibaren öğrencilerin dersleri, seçtikleri disiplinlere göre farklılaşır. Her öğrenci iktisat mecburi olmak üzere iki ilave disiplin seçmek zorundaydı.

Bu kürsülerde bizim yetiştiğimiz dönemlerde şu yabancı hocalar vardı;

İktisat disiplininde, Prof. Röpke, Dobretsberger, Maliye kürsüsünde Fritz Neumark, İşletmede Alfred Issac, Sosyal Siyasette Gerhard Kessler, İktisadi Coğrafyada Alexander Rustov ilk hatıra gelenlerdir.

Üç iktisat kürsüsünde, bizim asistanlığımız sırasında, kürsü şefleri, Şükrü Baban, Sabri Ülgener ve Hazım Atıf Kuyucak idi.

İşte Ahmet Kılıçbay böyle bir akademik çevre içinde yetişti. Ahmet Beyin özel hayatına ve şahsiyetine gelince, dışarıdan kapalı görünen Kılıçbay, esasında, çok zarif, güzel konuşan, kültürlü ve esprili bir insandı. Zarif şakaları vardı. Nükteyi severdi. İngiltere’de ki tahsil hayatında oraların kültürel yaklaşımlarından etkilendiğini söylerdi.

Kılıçbay ile akademik hayatımızda birçok seminer ve konferansta beraber olduk. Ankara’da ki Harp Ekonomisi semineri bunlardan biriydi. Bursa’da ki iktisat semineri ve gezisi bir diğerydi. Erzurum Atatürk Üniversitesinde asistanlık seçme imtihanlarına birkaç defa hocalarla birlikte gittik. Kıbrıs’taki bir seminere eşlerimizle beraber katılmıştık. Mehmet Oluç hoca da vardı. Benim küçük oğlum Abdülhalim 4-5 yaşlarındaydı. Ekipteki tek çocuk olduğu için grubun maskotu di. Kılıçbay’la araları çok iyi idi. Zira Ahmet Bey, çocukların haleti ruhiyesini iyi anlıyor ve onlarla arkadaşlık kurmasını biliyordu. Ondan sonra ne zaman görüşsek, “Benim adamım ne yapıyor?” diye sorardı. Adamı şimdi bilgisayar doçenti oldu.

Kılıçbayla münasebetlerimiz, gerek sosyal hayatta arkadaşlık açısından gerek akademik hayatta bilim bakımından hiçbir pürüz olmaksızın, hiçbir kesintiye uğramadan, kolleg’lik, dostluk, arkadaşlık ve kardeşlik çerçevesinde devam etmiştir. Karşılıklı sevgi ve saygı çerçevesi hiç bozulmamıştır. Birbirimizi sık görmesek de kalbi bağlarımız ve rabitamız hep devam etmiştir.

Buluştuğumuz anda, ruhi bağlantımızla kaldığımız yerden, muhabbetimiz yeniden başladı.

Emekli olduktan sonra ben bir ara Fatih Üniversitesinde master programlarına katıldım. Oğlum orada hoca idi. Ahmet Kılıçbay hocayı da tavsiyem üzerine davet ettiler. Öyle her yere gitmemesine rağmen daveti kırmadı, kabul etti. Orada da bir süre birlikte hocalık yaptık.

Sakarya Üniversitesindeki dekanlığım sırasında konferans için vaki davetimize icabet etmiş, kırmayıp gelmişti. Sakarya Üniversitesi çevresi için çok istifadeli olmuştu.

Ahmet Kılıçbay, akademik sahada çok velûd bir hocaydı. Kalın hacimli kitapları birbiri arkasına yayınlandı ve bu kitaplar defalarca basıldı.

Ahmet Kılıçbay, asistanlarını yetiştirdi. Ekonometri kürsüsünü, bölümünü kurdu ve geliştirdi.

Türkiye de iktisat kültürüne damgasını vuran hocalardan biri oldu. Şimdi resmen emekli oldu. Ama biliyorum ki, gerçek hocanın emeklisi olmaz. O var oldukça, yaşadıkça çevresi ile ilgilendikçe, çevrenin de ona karşı ilgisi ve dolayısıyla karşılıklı etkileşim sonucunda velûdiyeti hiç kaybolmayacaktır. Prof. Dr. Ahmet Kılıçbay sıradan bir hoca değildi. Akademik Tarih, muhtemelen onu şöyle anacaktır:

“İstanbul Üniversitesinden bir profesör Dr. Ahmet Kılıçbay geçti. İzi hiç silinmedi ve hatırası daima yad edilecektir.”

Sevgili kardeşim Ahmet Bey’e ve muhterem eşi hoca hanımefendiye, mutlu yuvalarında sıhhat ve afiyet içinde hayırlı ömürler ihsan etmesini Cenab-ı Hak’tan niyaz ediyorum.

**Dostu, arkadaşı ve meslektaşı
Sabahaddin Zaim**